

ПИНОКИО И БУРАТИНО – ЛИТЕРАТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПАРАЛЕЛ

Иванка Драгиева, Анелия Байгънова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, България, 8010, e-mail: vanq_2103@abv.bg

PINOCCHIO AND BURATINO – A LITERARY AND HISTORICAL PARALLEL

Ivanka Dragieva, Anelia Bayganova

Assen Zlatarov University, Burgas, Bulgaria, 8010, e-mail: vanq_2103@abv.bg

ABSTRACT

A comparison between two classical XIX and XX century children's and youth world literature works has been made in the article. Their messages to readers have been analyzed.

Key words: Pinocchio, Buratino, literary parallel

ВЪВЕДЕНИЕ

В историята на съветската литература за деца и юноши има период, който в наши дни може да бъде окачествен като отрицание на чуждите естетически и духовни ценности за сметка на доминиращата национална менталност. Тогавашните властимащи диктуват характера на културния живот в страната. Не се гледа с добро око на книги от чужди автори, защото те „възпитават“ децата в дух, различен от този, който проповядва комунизмът от сталински тип.

След 1934 г. произведения от чужди автори се превеждат и получават руски названия: „Д-р Дулитъл“ от Хю Лофтинг се превръща в „Д-р Охболи“ на Корней Чуковски; „Приключенията на Пинокио“ на Карло Колоди е адаптирана като „Златното ключе“ от Алексей Толстой, което е следствие от наложеното „русифициране“ на преводните произведения за деца.

Целта на настоящото изследване е да се направи сравнителен анализ на сюжета на италианския оригинал „Приключенията на Пинокио“ на Карло Колоди с руския вариант „Златното ключе“ на Алексей Толстой, създаден през този период, за да се покаже, че въпреки стагнацията писателят за деца успява да съхрани детското, без да робува на политическата конюнктура.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Карло Лоренцини (1826 - 1890), известен с литературния си псевдоним Колоди, през 1881 г. публикува във „Вестник на децата“ поредица от хумористично- възпитателни и фантастични разкази за един дървен палячо под заглавие „Историята на един Буратино“ със сюжети, взимствани от Библията; от „Метаморфози“-те, създадени в традициите на фолклора; от народната италианска комедия дел'арте от XVI в.; от театъра на куклите марионетки на Карло Гоци. Разказите с продължение завършват трагично за героя и това води до недоволство от страна на читателската аудитория. Поради тази причина Колоди продължава разказите, като въвежда вълшебния образ на Синята фея, която спасява дървеното момче, и така достига до по-дълбоката идея и християнски отговор на въпроса „какво е човекът“. През 1883 г. Колоди събира публицистичните разкази и ги издава в книгата за деца „Приключенията на Пинокио. Историята на една марионетка“. [1, с. 250]

През 1936 г. Алексей Николаевич Толстой (1882 – 1945) издава адаптацията по „Приключенията на Пинокио или историята на една марионетка“ на Карло Колоди - „Златното ключе или приключенията на Буратино“. Той запазва в сюжета дървената кукла, кукления театър, директора, който ограбва труда на куклите, измамниците Лисицата и Котарака, мястото на действие, фабулирането с хумор. [2, с. 35]

Сюжетните линии на двете книги си приличат само в основните, възлови моменти. Промяната в сюжета на „Приключенията на Пинокио“ не се дължи само на несъответствието на Толстой с новите социалистически нрави; той просто се е изкушил да претвори приказката по свой начин. Разликата е в оригиналната идея на А. Толстой да включи още една сюжетна линия за откриване на скритото златно ключе, с което бива отключено подземното към свободния театър на куклите. Двата сюжета протичат успоредно до момента, в който дървената кукла, измамена от враговете си - Лисицата и Котаракът, заравя своите жълтици в „Полето на чудесата“.

„Приключенията на Пинокио“ се състои от 36 глави, а „Златното ключе или приключенията на Буратино“ - от предговор и 29 части. И двете произведения започват с описанието на дърводелеца, при който попада дървото: Майстор Черешко (наричан така поради червени си нос) е прототип на Джузепе (Синият нос). Дървото е подарено на майстор-дърводелеца Джепето (Качамачко) в „Приключенията на Пинокио“, а в другия случай - на латернаджията Карло (латерната се асоциира с игра, изкуство, театър). Дърводелецът създава кукла от дърво. Това начало напомня библейския мит за сътворяването на първия човек. В произведенията срещаме и добрия баща – създател и закрилник от злото, и непослушния син, който плаща скъпо за своето непослушание. Дървената кукла започва пътуването си като грубо парче дърво и търси начин да изглажда ръбовете си, докато се превърне в истинско момче. Но нищо не му е подадено наготово. Той трябва да премине през живота, да се бори с изкушенията му и използвайки съвестта си (олицетворена от Щурчето), трябва да намери правилния път. Първата стъпка е да отиде на училище (символ на познанието). След това изкушенията на живота бързо започват да пресичат пътя му.

Първият сблъсък със страха Буратино усеща в бедния си дом при срещата с плъха. Тук още на преден план са гладът и нищетата, царстващи в света на куклата. Пинокио на свой ред се сблъсква с нажежените въглени от „мангала“. Когато краката му изгарят от въглените, той за първи път усеща безсилието, предизвикано от неговото невнимание и наивност. Това е първият житейски урок, чрез който куклата разбира, че и малките неща са от голямо значение и не бива да бъдат пренебрегвани.

Вторият урок е свързан с лековерието и наивността. Пинокио се доверява на Лисицата и Котарака. Въпреки предупреждението на съвестта му (Щурчето), марионетката последва съмнителните герои и се превръща в тяхна жертва. Преминава през многобройни страдания, (страданието има пречистващо значение), преодолява много препятствия, за да се превърне от играчка на съдбата в човек – творец на собствената си участ. [4, с. 18] След като вижда истинската същност на „лесния начин“, Пинокио осъзнава печалното състояние, в което се намира. Нищо друго, освен божествена намеса, не би могло да го спаси, но не и преди да бъде честен с Феята със сините коси и най-вече – честен към себе си. Феята е главната закрилница на куклата. Тя се превъплъщава и в момиченце, и в жена. Играе ролята както на приятелка и сестра на Пинокио, така и на негова майка. Но вълшебствата и чародейните и възможности са ограничени – тя може да осъществи само желанието, което е изстрадано. Неслучайно във финала Пинокио намира отново своята Фея на острова на „Работливите пчели“. На това място трудът е основният мотив за съществуване. Трудът ще помогне на Пинокио да открие истинските ценности в живота.

Буратино попада в Страната на глупците и отива да “засее” своите пари в Полето на чудесата. В тази страна глупците са тези, които с необмислените си дела и грешки извършват чудеса в полза на измамниците. По начин, аналогичен с „Приключенията на Пинокио“, доверчивата кукла бива измамена.

За катализатор на прераждането на Буратино служи прекият му сблъсък с лицемерието, алчността и подлостта в лицето на лиса Алиса и котарака Базилио. Олицетворение на грубата сила и бездушие е сенyor Карабас Барабас. Не отсъстват и положителните персонажи –

поетът Пиеро, влюбен в момичето със сините коси Малвина. Тя на свой ред е пример за добро поведение и привързаност към ред и чистота. [3, с. 15] Тук вече момичето със сините коси не е Фея, а играеща кукла в театъра на Карабас. Тя също спасява Буратино, тяхното приятелство е силно, но липсва братската и майчина обич, която съществува между Пинокио и Феята.

Пинокио, подтикнат от приятелят си Фитилчо, попада на Острова на забавленията – място без училище (познание) и закони (морал). Островът на забавленията е метафора за живот, характеризиращ се с невежество, мързел и търсене на постоянно удоволствие. Кочияшът поощрява това поведение, защото знае, че това е перфектния метод за създаване на роби. Момчетата, които напълно са се отдали на този глупав начин на живот, се превръщат в магарета и са експлоатирани от Кочияша. Тази част от историята е литературно отнасяне към метаморфозите на „Златното магаре“ на Апулей. Куклата претърпява първата си метаморфоза, която е низходяща.

През всичките трудности по пътя към своето израстване като човек, Пинокио търси помощта на Феята. Той мислено я призовава, представя си нейния образ, копнее за майчини и ласки, чувства се безпомощен без нея, докато Буратино се уповава на собствените си си и се превръща в герой със смело и борбено сърце.

Кулминацията в произведението на Колоди е, когато Пинокио се завръща у дома, за да се събере с баща си, но намира къщата празна. Той научава, че Джебето е погълнат от огромен кит. Тогава куклата скача във водата и се оставя на кита да го погълне, за да намери своя Създател. Това е финалното му просветление, в което той трябва да избяга от тъмнината на невежия живот (символизиран от утробата на огромния кит) и да получи духовна светлина. Погълщането е кармичен процес, код за преобръщане и преоценка на живота. Душата трябва да осъзнае своята роля в еволюцията, да направи равностойна на своя живот до сега и да прозре безсмислието на всичко което е вършила.

Едва когато обстоятелствата го заставят да работи и да учи, Пинокио съумява да се превърне в човек. Това е втората метаморфоза за Пинокио - възходящата. Тъй като човешкото царство е царството на самоосъзнаването, развиващата се душа трябва сама да отработи своята лична опитност чрез целенасочени дейности. Душата трябва да се обучава в постоянство и упоритост по пътя на своята еволюция. Вътрешното желание да се влага труд и усилие, за да прогресираш, е основното изискване на еволюцията. Личната саможертва е единственият реален мотив на очовечаването.

Основният мотив в повестта на Толстой е Златното ключе. Ключът символизира властта и тайното знание. Костенурката Гортила държи Златното ключе към Тайната. Тя не знае от къде е попаднало ключето при нея, но знае, че то пази голяма тайна. За Толстой са много важни човешките качества като доброта, смелост, взаимопомощ. Той е убеден, че само всеотдайни и щедри хора ще могат да намерят ключа към щастието. Това е смисълът на магическия златен ключ, който отваря вратата на един килер зад нарисуваното огнище. Злите и алчни герои никога не получават ключа на щастието. Той отива при тези, които са готови да помогнат на своите приятели; тези, които превъзмогват егоизма си в името на вечното приятелство. Куклите играят себе си и разказват на всички как са победили враговете си с помощта на остроумието, смелостта и присъствието на духа. [3, с. 15-16]

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нравственото послание на Колоди е свързано с народната житейска логика. Лъжата и измамата са началото на духовната деградация на личността, която води до губелни последици. Котаракът и Лисицата получават възмездие за престъпленията си, но Пинокио не ги съжалява – те са нарушили едно от най-важните личностни права – възможността да бъдеш истински хуманист, да проявиш благородство и достойнство спрямо другите. Негативно, макар и прикрито, е отношението на Колоди и към морализаторството, към

грубия дидактизъм. Говорещият щурец дава полезни съвети, но не може да спечели на своята кауза симпатиите на Пинокио, защото отблъсква със сухата си наказателна реч. [4, с. 19]

Творбата на Колоди е изпълнена с множество алегии и има образователен характер – носът на Пинокио пораста с всяка негова лъжа. Неговият нос е олицетворение на лъжата, на безделието. При Буратино носът не пораста при лъжа, той символизира детското, наивно любопитство.

Основната тема при „Златното ключе“ е фокусирана около кукления театър. Театърът е място, където актьорите приемат друга самоличност, те се преобразяват и сменят своите статуси, превръщат делника в празник. Приятелството е основната „подправка“ в „кухнята“ на цирка. То обединява героите, изпълва дните им с щастие и радост.

Съпоставяйки двете произведения, открихме, че приказката, написана от А. Толстой, е с променен сюжет, добавени са нови герои, нови приключения и по този начин произведението придобива друго значение. Творбата на Толстой е наситена с по-модерен ритъм, направен е опит да превъзмogne ненужното и нравоучително морализиране. Авторът е създал напълно оригинално произведение, надминавайки своя източник.

В заключение категорично можем да твърдим, че „Златното ключе или приключенията на Буратино“ не е превод, не е преразказ, а е напълно самостоятелна творба, наситена с приключенията на една палава, безгрижна и смела марионетка, символизираща детството на времето, през която е написана творбата.

ЛИТЕРАТУРА

1. Димитрова, М., 2007. Световна литература за деца и юноши. С., СУ „Св. Кл. Охридски“, т.1.
2. Димитрова, М., 2009. Световна литература за деца и юноши. С., СУ „Св. Кл. Охридски“, т.2.
3. Мерджанова, И, 1990. Ключето, което винаги ще търсим – Деца. Изкуство. Книги, кн.5.
4. Терзиева, М., 1986. Историята на една марионетка. – Деца. Изкуство. Книги, кн.6.